Katedrala u Đakovu

Lazarić, Sandi

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:079944

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

SANDI LAZARIĆ

KATEDRALA U ĐAKOVU

Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

SANDI LAZARIĆ

KATEDRALA U ĐAKOVU

Završni rad

JMBAG: 0303052894, redoviti student
Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturno-povijesni spomenici
Znanstveno područje: humanističke znanosti
Znanstveno polje: povijest
Znanstvena grana: nacionalna povijest novoga vijeka
Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Sandi Lazarić, kandidat za prvostupnika kulture i turizma izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

Sandi Lazarić

U Puli, 14. lipnja 2017.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Sandi Lazarić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod naslovom „katedrala u Đakovu“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 14. lipnja 2017.

Potpis:

Sandi_Lazarić

Sadržaj

1. UVOD 1
2. POVIJEST NASTANKA ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE 2
2.1. Đakovo i Bosansko-đakovačka biskupija u srednjem vijeku 2
2.2. Đakovačka biskupija pod osmanskom vlašću 3
2.3. Bosansko-đakovačka biskupija u prvoj polovici 18. stoljeća i ujedinjenje sa Srijemskom biskupijom 3
2.4. Đakovačka biskupija u 19. stoljeću 3
3. PLANOVI I GRADNJA NOVE KATEDRALNE CRKVE 5
3.1. Prvi projekt 5
3.2. Drugi projekt 7
3.3. Treći projekt 8
3.4. Četvrti projekt 9
3.5. Friedrich Schmidt i njegova katedrala (1869.-1882.) 9
3.6. Herman Bollé i gradnja đakovačke katedrale (1876.-1884.) 10
4. UNUTRAŠNJOST KATEDRALE 11
4.1. Glavni oltar 11
4.2. Pobočni oltari 11
4.3. Orgulje 12
4.4. Liturgijski predmeti 13
5. ZIDNE FRESKE 14
5.1. Zanimljivosti o freskama 15
5.2. Majolika na pročelju 18
6. SLUŽNE OSOBE ZA DANAŠNJI IZGLED KATEDRALE 19
6.1. Josip Juraj Strossmayer 19
6.2. Karl Rösner 19
6.3. Friedrich von Schmidt 20
6.4. Hermann Bollé 20
6.5. Johann Friedrich Overbeck 21
6.6. Alexander Maximilian Seitz i Lodovico Seitz 21
7. KRITIČKI OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE 22
8. ZAKLJUČAK 23
9. LITERATURA: 24

10. POPIS SLIKA 25
11. PRILOZI 26
Prilog 1. Vremenska lenta izgradnje katedrale u Đakovu 26
Prilog 2. Razvoj portala za đakovačku katedralu 27
Prilog 3. Glavno pročelje katedralne crkve nakon završetka svih radova 28
12. SAŽETAK 29
13. SUMMARY 30

1. UVOD

Đakovačka katedrala, najveća sakralna novogradnja hrvatskog historicizma te jedan od najvažnijih sakralnih objekata srednje Europe 19. stoljeća, spada među divove arhitekture te glasi kao najljepša katedrala između Venecije i Carigrada.

Prvi dio završnoga rada prikazat će nastanak i razvoj Đakovačko-osječke nadbiskupije, s ciljem uvida u povijesno događanje i potrebom za izgradnjom katedrale, od Bosansko-đakovačke biskupije u srednjem vijeku, preko Đakovačke biskupije u vrijeme osmanske opsade i ujedinjenja sa Srijemskom biskupijom u 18. stoljeću do Đakovačke biskupije 19. stoljeća. Nakon povijesnog pregleda, analizirat će se proces gradnje, svi projekti za katedralu, faze gradnje te završetak. Treći dio će analizirati unutarnji interijer koji će uključivati glavne i pobočne oltare, orgulje te liturgijske predmete. Zatim slijedi analiza o procesu nastanka zidnih slika koje krase unutarnje zdanje te njihove anomalije. Isto tako govorit će se o majolikama koje se nalaze na samome pročelju katedrale. Završni rad završit će prikazom kratkih biografija najzaslužnijih ličnosti koje su sudjelovale u cjelokupnom procesu izgradnje nove katedralne crkve.

Metoda korištena prilikom izrade ovoga završnoga rada je prikupljanje potrebne literature, istraživanje i iščitavanje, analiza te sintetiziranje analiziranoga. Korištena literatura su stručne knjige te internetske web stranice. Prilikom pretraživanja i prikupljanja literature, izazov se javlja u manjku iste, odnosno jedina knjiga o izgradnji katedrale u Đakovu je knjiga profesora Dragutina Damjanovića. Iz toga razloga je ista najviše zastupljena.

2. POVIJEST NASTANKA ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE

Iako je završni rad o Đakovačkoj katedrali, smatra se kako je važno spomenuti razvoj Đakovačko-osječke nadbiskupije. U nastavku slijedi, u kratkim crtama, povijest nastanka Đakovačko-osječke nadbiskupije.

2.1. Đakovo i Bosansko-đakovačka biskupija u srednjem vijeku

Pretpostavlja se da je Bosanska biskupija nastala još u 6. stoljeću jer se na Solinskom crkvenom saboru 530. i 532. spominje neka *bestoensis ecclesia* koju jako ugrožavaju avarske provale i doseljenje Slavena. Poslije rekristijanizacije Bosne uslijedila je obnova biskupije u 11. stoljeću.[1]

Papa Grgur IX. u pismu „Inspirationis divine“ 26. travnja 1238. progovara o utemeljenju Bosanskoga kaptola na čelu s biskupom Posnom na posjedu koje je hrvatski herceg Koloman darovao Svetoj Stolici. Posjed je kraljevsko imanje Đakovo. Razlog darivanja je obrana od krivovjerstva. Sredinom 14. stoljeća u Đakovu se podiže katedralna crkva i biskupski dvor.[2]

Kada se sjedište Bosanske biskupije seli u Đakovo, od 1239. do kraja 13. stoljeća, ulogu katedralne crkve imala je vjerojatno omanja župna crkva izgrađena od drva ili kamena. Početkom 14. stoljeća biskup Grgur dao je sagraditi novu katedralnu crkvu koja će stajati sve do kraja 17. stoljeća. Bila je posvećena svetom Petru i Pavlu. Sredinom 14. stoljeća biskupija se redovito naziva Bosanskom ili Đakovačkom.[3]

Iz prethodno navedenoga, vidljivo je kako Đakovačko-osječka biskupija vuče korijene daleko u prošlosti, odnosno preteča je Bosanska biskupija. Također se može pretpostaviti kako do cjelokupnog razvoja ne bi došlo ukoliko, tada kraljevsko imanje, danas grad Đakovo nije bio darovan Bosanskom kaptolu.

[1] D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb, 2009., str. 7.-10.
[2] A. Gulin, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli*, Zagreb 2001., str. 152.-154.
[3] D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, nav. dj., str. 7.-10.

2.2. Đakovačka biskupija pod osmanskom vlašću

Prodor Osmanlija olakšale su dinastičke borbe, te su se oni već oko 1400. približili Đakovu. Upadi postaju sve češći i nasilniji te je 1424. osmanska ruka opustošila đakovačku okolicu. Nakon pada Bosne 1463. biskupija se svela na okolicu Đakova. Titularno imenovanje biskupa i dalje se nastavlja usprkos osmanlijskoj vlasti. Prema nekim izvorima, Osmanlije su katedralu preobrazile u džamiju te se zbog toga smatra da je dobro očuvana, dok su gotovo sve ostale crkve sravnjene sa zemljom. Osmanlije su napustile Đakovo 1690.[4]

2.3. Bosansko-đakovačka biskupija u prvoj polovici 18. stoljeća i ujedinjenje sa Srijemskom biskupijom

Tijekom cijele prve polovice, pa čak i sredinom 18. stoljeća, položaj Bosansko-đakovačke biskupije je bio težak. Godine 1701. veliki se dio Slavonije našao pod upravom Zagrebačke biskupije. U doba biskupa Josipa Čolnića 1751. biskupija je imala samo 4 župe i to Đakovo, Gorjane, Vrbicu i Vrpolje.[5]
Dana 9. srpnja 1773. papa Klement XIV. sjedinjuje Bosansku i Srijemsku biskupiju u novu, Srijemsku biskupiju.[6]

Usprkos Osmanskim okupacijama te samim teškim stanjem Bosansko-đakovačke biskupije, potencijal iste je uočen te je postalo od važnosti. Da je bilo drugačije, papa Klement XIV. ne bi sjedinio dvije biskupije. Očigledno je kako je ovaj potez bio političke naravi, ali isto tako način ostvarivanja punoga potencijala biskupije.

2.4. Đakovačka biskupija u 19. stoljeću

Gotovo cijelu polovicu 19. stoljeća Đakovačku biskupiju obilježilo je nastojanje izgradnje nove katedralne crkve. Svaki biskup je imao tendenciju da baš on bude taj koji će započeti nešto konkretno. Tako je, primjerice, u doba biskupa Krtice izrađen jedan projekt za novu đakovačku katedralu, dok su u vrijeme biskupa Mandića

[4] D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, nav. dj., str. 7.-10.
[5] Isto, str. 19.-20.
[6] M. Topić, Z. Maković, *Slavonija i Baranja*, Osijek 2005., str. 115.

izrađena dva projekta. Nažalost niti jedan projekt nije zaživio. Prvi veći pothvat dogodio se za vrijeme biskupa Kukovića. Postavljeni su temelji na kojima će se izgraditi nova katedralna crkva. Nakon Mandića na biskupsko mjesto dolazi, s pravom rečeno, najzaslužnija osoba u izgradnji katedrale, Josip Juraj Strossmayer. Strossmayer je odmah nakon stupanja na čelo Đakovačke biskupije započeo proces izgradnje katedrale, odnosno radio je na naručivanju novoga projekta jer mu tadašnja katedrala, koju je dao izgraditi biskup Đuro Patačić u 18. stoljeću, nakon oslobađanja od Osmanlija, nije odgovarala[7].

Novi biskup putuje srednjom Europom 1853., posjećuje Beč, Prag, Dresden, Berlin, Köln, Bamberg i München s ciljem upoznavanja tamošnje srednjovjekovne baštine. Za oko mu je posebno zapela katedrala u Bambergu, izgrađena u romaničkom stilu. Romanika je nedvojbeno u očima Strossmayera bila i više nego savršena za novu katedralu, jer upravo taj stil budi interes za katoličanstvom, religijskom umjetnošću u slikarstvu, skulpturi i arhitekturi. S vremenom mu se počinje sviđati i historicizam zbog čistoće i jedinstva linija koji će uspješno sjediniti s romanikom. Za svoje planove Strossmayer ima samo jednoga arhitekta u vidu, Karla Rösnera.[8]

Poučeni burnom prošlošću biskupije, od njezina samoga početka, proširivanja, napada i sjedinjivanja, nije neobično kako su mnogi biskupi pokušali odati počast istoj izgradivši novu katedralnu crkvu. Bilo je pokušaja od kojih su neki ostali samo mrtvo slovo na papiru pa do postavljanja temelja. Razlog neuspjeha moguć je u ne organizaciji, manjku novčanih sredstava ili postavljenih prevelikih ciljeva i ambicija. Očigledno je kako je novi biskup, Josip Juraj Strossmayer, imao sve predispozicije za ostvarenje prethodno propalih projekata.

[7] Na istome mjestu.
[8] D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, nav. dj., str. 36.-107.

3. PLANOVI I GRADNJA NOVE KATEDRALNE CRKVE

Gledajući današnje zdanje katedrale, uočava se kako njezina gradnja zasigurno nije bila jednostavna. Malo tko zna da su postojala čak četiri projekta za gradnju. Međutim, prva dva nisu zaživjela te je današnji izgled katedrale zasnovan na četvrtom projektu.

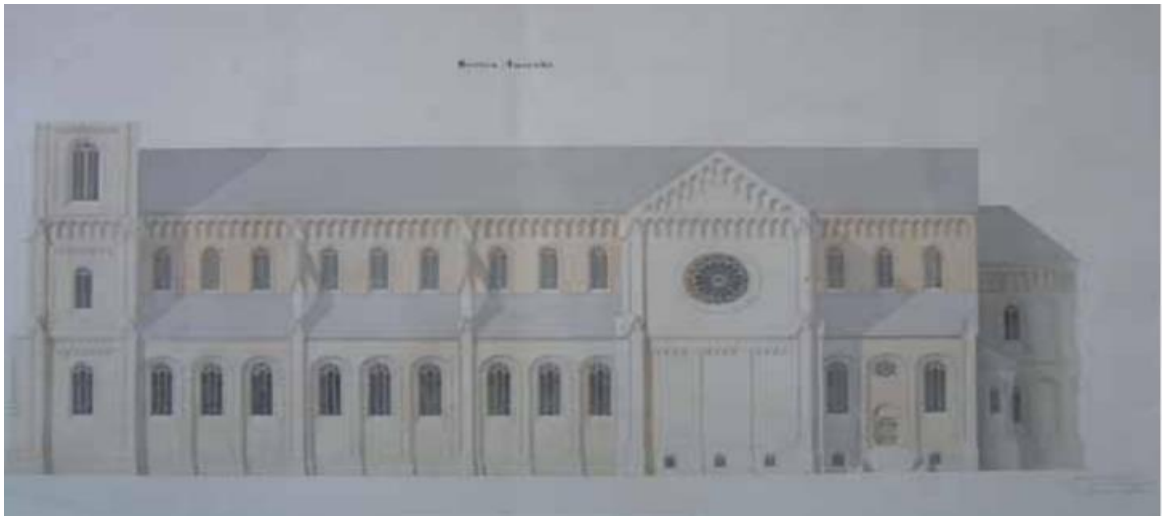
3.1. Prvi projekt

Konkretni razgovori o izradi prvih projekata za novu katedralnu crkvu mogu se datirati između 5. i 7. kolovoza 1853. Krajem ožujka i početkom travnja 1854. Rösner šalje prve nacrte i ugovor s Biskupijom o gradnji crkve kojim se obvezuje za sav tehnički i umjetnički nadzor nad gradnjom, nadziranje radnika i slično. Rösner šalje u Đakovo 14 listova projekta, 6 listova bez kripte i 8 s kriptom. Iz crteža je jasno vidljivo da je Karlov plan bio podignuti trobrodnu troapsidalnu dvotoranjsku baziliku s transeptom, a tlocrt je u obliku latinskoga križa. Također je planiran križno-rebrasti svod. Taj projekt je imao niz elemenata karakterističan za romantični historicizam, ali susrećemo i elemente renesanse (elementi raščlambe glavnog portala u obliku dekoracije na pilastrima) i gotike (fijale, slijepe trifore, jednostavne i gotovo neprimjetne kontrafore) (slike 1., 2., 3.).

Iako je ovaj plan prihvaćen, on je samo ostao na papiru. Ono što je kočilo ovu realizaciju bio je manjak novčanih sredstava. Strossmayer čak osniva i zakladu s ciljem prikupljanja novca za katedralu. Biskup konačno odustaje od prvotnog plana i traži od Rösnera nove nacrte.[9]

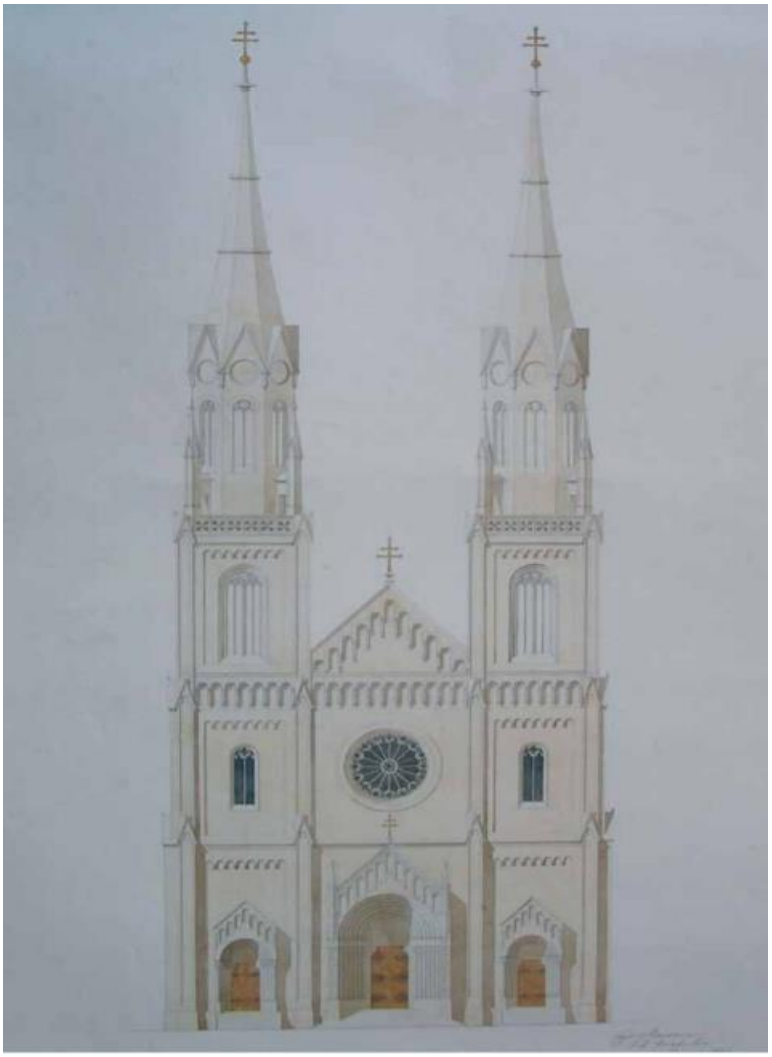
Kao dokaz prisutnosti prethodno navedenih elemenata su skice koje je Rösner izradio, točnije bočno pročelje, pročelje i začelje. Iz skica je vidljivo kako je mnogo truda uloženo u izradu i da iste odišu uzvišeno, baš kako sama katedrala i zahtjeva. Strossmayer usprkos novčanim poteškoćama nastoji učiniti sve kako bi se projekt realizirao. Takvi postupci upućuju na ustrajnost i odlučnost, što će se naposljetku ogledati u realizaciji projekta.

[9] Isto, str. 107.-120.

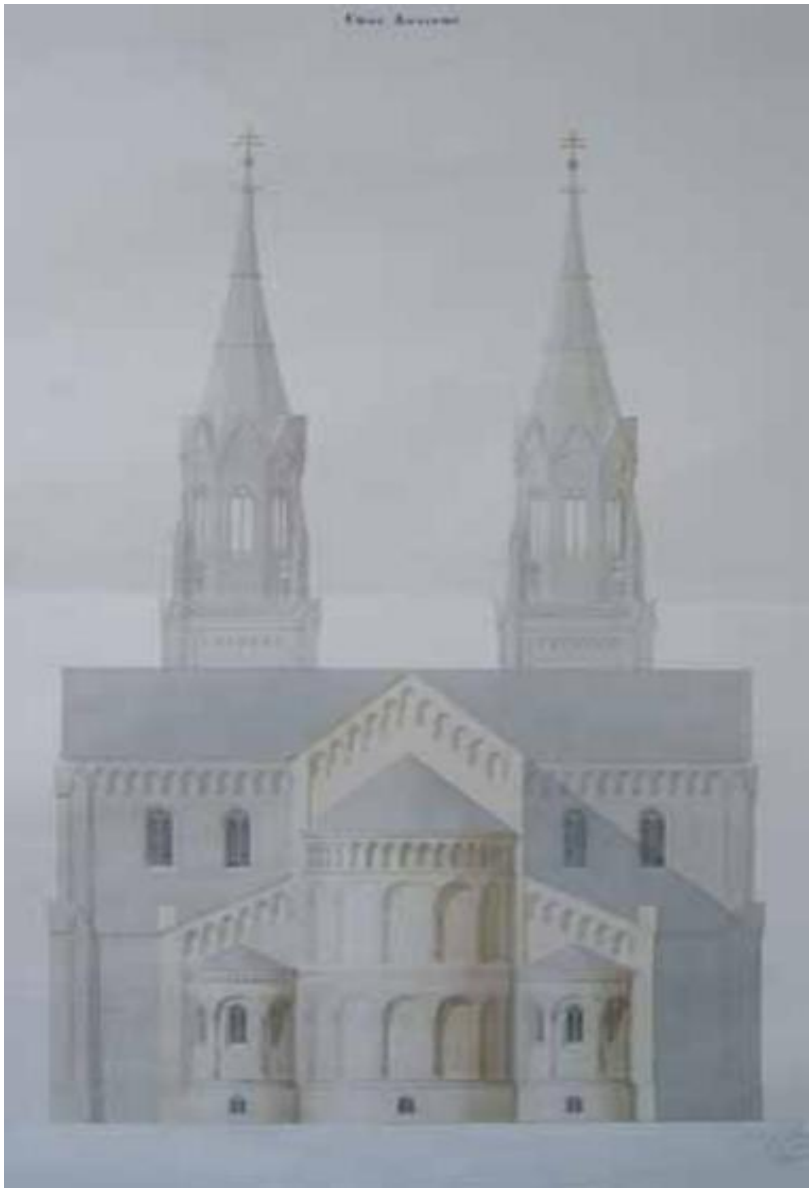
Slika 1. Bočno pročelje katedralne crkve prema prvome projektu

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 110.

Slika 2. Pročelje katedralne crkve prema prvome projektu

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 109.

Slika 3. Začelje katedralne crkve prema prvome projektu

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 110.

3.2. Drugi projekt

Rösner je po nalogu biskupa Josipa Jurja Strossmayera dao izraditi dva projekta koja su 1862. loše ocijenjeni u Rimu. Tako je razdoblje od početka 1863. pa do kraja 1864. najbolje opisati kao lutanje i potragu za novim projektom. Tako je u proljeću 1865. Rösner došao u Đakovo s ciljem utvrđivanja točnih mjera zemljišta na kojem je trebala niknuti nova katedralna crkva. Razlike između nacrta iz 1854. i nacrta iz 1865. zasigurno su bile velike. Radilo se o promjenama u rasporedu prostorija (sakristija,

oratorij i dr.) te uklanjanju drugog stubišta za kriptu. Također je jasno vidljiva promjena u pročelju katedrale.

Najveći problem ovog projekta je pitanje veličine katedrale. Ponuđene dimenzije bile su veće nego u prvom projektu. Kako je sam Strossmayer rekao, kao i Kaptol, dimenzije su bile megalomanske. Bilo bi iznimno teško nabaviti silan materijal, a problem je predstavljala i konfiguracija tla. Jednostavno nije bilo mjesta za takvu realizaciju. I drugi projekt ostaje samo mrtvo slovo na papiru[10].

Problem u konfiguraciji tla uzrokovano je močvarnim oblikom tla. Taj je problem uspješno riješen tako što temelji katedrale za oslonac imaju balvane hrasta lužnjaka , točnije 395 balvana, koji se mogao pronaći u obilju te je idealan za vlažne uvjete.

3.3. Treći projekt

Rösner za sobom ima dva nerealizirana projekta. Nakon uzimanja točnih mjera, u prosincu 1865. nudi novi, treći projekt koji će biti odobren te će se u proljeće 1866. započeti s gradnjom ove veličanstvene građevine. Prostorni ustroj uglavnom je sličan onim prijašnjim. Ponovno je projektirana trobrodna dvotoranjska neoromanička bazilika s transeptom. Najveće razlike su u rješenjima transepta i svetišnog dijela crkve. Transept postaje masivniji, trobrodan, odnosno trodijelna struktura sa središnjim brodom završenim s obje strane apsida i bočnim brodovima koji su konvertirani u razne pomoćne odaje te kapelu.

S obzirom na Strossmayerovu zaokupiranost političkim problemima, Rösner s Kaptolom 17. travnja 1866. potpisuje ugovor o gradnji katedrale. Ugovorom se Rösner obvezao za sve umjetničke i tehničke nadzore, da će barem dva puta godišnje obići mjesto gradnje te da će imenovati jednog voditelja gradnje i crtača u samome Đakovu, koji će biti plaćeni iz njegova džepa.[11]

[10] Isto, str. 123.-126.
[11] Isto, str. 128.-153.

3.4. Četvrti projekt

Rösnerov treći projekt, izrađen 1866., poslužit će kao osnova gradnje sve do kraja iste godine, kada kreće izrađivati četvrti projekt za novu katedralnu crkvu u Đakovu. Ne može se točno ustanoviti zašto je došlo do ponovnih izmjena. Smatra se kako Strossmayer od samoga početka nije bio zadovoljan rješenjima portala glavnog pročelja, zbog čega su učinjene izmjene. Izrada novoga projekta trajala je godinu dana te je Rösner svoj projekt predstavio 1867. Jedan od razloga zašto bi Strossmayer mogao biti nezadovoljan leži u činjenici da je zbog uštede naložio izradu manje katedrale, kako u prijašnjim tako i u ovome projektu, te zbog toga što je smatrao kako Slavonija nema kvalitetne kamenolome. Također, Rösner je bočne portale suzio te je smanjio veličinu zabata. [12]

3.5. Friedrich Schmidt i njegova katedrala (1869.-1882.)

Dana 13. srpnja 1869. tada glavni arhitekt Karl Rösner iznenada je preminuo. Njegova je smrt izazvala pomutnju, kako Strossmayeru tako i samome đakovačkome Kaptolu. Zbog Rösnerova kašnjenja s nacrtima, nedostatka materijala za gradnju i loše cigle, biskup je imao vrlo lak zadatak u izabiru novoga glavnoga arhitekta. Njegov nasljednik postao je Friedrich Schmidt, čiji će pečat biti iznimno vidljiv u njegovoj interpretaciji nove stolne katedrale. Dakle, sve ono što do sada nije bilo realizirano do njegova stupanja na scenu biti će izmijenjeno. Najveće izmjene dogodit će se u pročelju katedrale i u njezinoj unutrašnjosti. Sve su te promjene Schmidtova težnja ka jedinstvom stila te zakonom estetike. Kada je Schmidt preuzeo posao, katedrala je najvećim djelom bila realizirana. Dijelom je realizirana kupola, tornjevi su izgrađeni do zadane visine završnog vijenca i slično. Na sve ono što je bilo djelomično završeno Schmidt primjenjuje autorska rješenja. Đakovačkoj je katedrali pridodao monumentalno stubište ispred glavnog pročelja s ugaonim bunarima. Ta se intervencija smatra najzanimljivijom i najkvalitetnijom. S tim činom postignuta je simetrija. Bunari su bili važan izvor vode tijekom cijelog razdoblja izgradnje te je zbog toga odlučeno da ih se sačuva. Ujedno su simbolizirali fontanu koja se nalazi ispred bazilike Svetog Petra u Rimu.[13]

[12] Isto, str. 156.-173.
[13] Isto, str. 185.-222.

Bilo je za očekivati da će novi arhitekt izmijeniti ono što nije realizirano kao svojevrstan potpis. Schmidtove izmjene ne samo da su simbolične već su zaslužne za ostvarenje savršene simetrije. Novi je arhitekt nadodao monumentalno stubište sa tri serije stepenica. Prva serija od tri stepenice simboliziraju Sveto Trojstvo tj. Otac, Sin i Duh sveti. Druga serija stepenica sastoji se od 12 stepenica te svaka predstavlja jednog od Isusovih apostola. Posljednja serija stepenica predstavlja evanđeliste Ivana, Luku, Marka i Mateja.

3.6. Herman Bollé i gradnja đakovačke katedrale (1876.-1884.)

Friedrich Schmidt je za vrijeme svojega rada na katedrali imao više pomoćnika, kao primjerice Laužila, Avanza i Nordija. No najveći utjecaj od svih njih imat će Herman Bollé čija će se dominantnost značajno ocrtati u hrvatskoj arhitekturi 19. i 20. stoljeća. Službeni početak Bolléa na katedrali može se datirati kao njegova najava dolaska na gradilište u travnju 1876. s ciljem dostavljanja nacrta za glavni oltar. Najprije se Bollé pobrinuo za dovođenje kvalitetnog osoblja u Đakovo. Dogovoreno je kako će on projektirati okove za vrata, namještaj, klupe, vanjsku ogradu i dio crkvenog posuđa.[14]

Osoblje koje je zaslužno za izradu katedrale bilo je heterogeno. Drugim riječima, radili su muškarci, žene i djeca. Muškarci su obavljali težak fizički posao, žene su bile zadužene za pripravu objeda, djeca kao vodonoše i slično.

[14] Isto, str. 223.-234

4. UNUTRAŠNJOST KATEDRALE

Sve što se danas nalazi u đakovačkoj katedrali, sav namještaj, oltari i freske, nastali su od sedamdesetih do devedesetih godina 19. stoljeća. Važno je napomenuti da se nalaze u izvornome obliku te predstavlja sliku historicizma sakralne umjetnosti. Katedrala spada u najbogatije i najosmišljenije prostore hrvatskoga historicizma koji uspješno spaja religiozno i nacionalno.

4.1. Glavni oltar

Glavni oltar u đakovačkoj katedrali ima istaknuto mjesto u povijesti sakralne umjetnosti 19. stoljeća, što zbog svoje veličine tako i svojom izvedbom. Izrada oltara počela je u travnju 1876. Izrađen je od strane Johanna Karafiata i Johanna Aschauera u Đakovu. Bečka tvrtka Josef Schlossko Gold, Silber & Metalwaaren Fabrikant izradila je veliki križ koji se nalazi na vrhu oltara koji je bio završen 1879. te je neko vrijeme bio u Austrijskom muzeju u Beču. Glavni se oltar nalazi na križištu glavnog broda i transepta te predstavlja centar, samo srce katedrale. Važno je napomenuti kako je posvećen Svetom Petru zato jer je đakovačka prvostolnica od srednjeg vijeka bila posvećena njemu te činjenica da je Petar bio prvi papa.[15]

Iznad glavnoga oltara nalazi se naopaki križ. S obzirom da je oltar posvećen Svetom Petru, naopaki križ je u simboličkoj funkciji. Naime, Sveti Petar je tražio da se razapne na križu okrenut naopaku jer je smatrao kako nije dostojan umrijeti kao Isus.

4.2. Pobočni oltari

U đakovačkoj katedrali je postavljen relativno malen broj pobočnih oltara, samo 7, jer je to bilo u skladu s crkvenim propisima i nazorima 19. stoljeća. Svaki od tih 7 oltara posvećen je nekome svetcu. Svaka posveta imala je simboličku ulogu. To su: oltar Svetog Ilije, oltar Svetog Dimitrija, oltar Blažene Djevice Marije, oltar Svetog Josipa, oltar Svetog Ivana Nepomuka, oltar Svetog Ćirila i Metoda te oltar Svetog Križa. Oltari Svetog Dimitrija i Svetog Ilije nalaze se u dnu apsida transepta. Oltar Svetog

[15] Isto, str. 235.-255.

Ilije posvećen je Iliji zato jer je on zaštitnik Bosne. Uz svetog Iliju su Sveti Irenej (jedan od srijemskih mučenika) te Sveti Pavao. Oltar Svetog Dimitrija posvećen je Dimitriju zato jer je on zaštitnik Srijema i uz njega stoje Sveti Ivan Kapistran (hrabri borac protiv Osmanlija) i Sveti Juraj. Oltar Blažene Djevice Marije je posvećen Bogorodici zbog iskazivanja pobožnosti i zbog dogme o Bezgrešnom začeću. Oltar Svetog Josipa posvećen je Josipu zbog sve češće spomenutog motiva Svete Obitelji u 19. stoljeću te se uz njega nalaze Sveta Katarina i Sveta Cecilija. Oltar Svetog Ivana Nepomuka nalazi se na kraju desnog pobočnog broda i razlog posvete leži u tome što je on bio među najštovanijim svetcima protureformatora. Oltar posvećen Svetom Ćirilu i Metodu posvećen je njima zbog pokrštavanja Slavena i nalazi se na kraju lijevog bočnog broda. Oltar Svetog Križa je samo jedan od četiri oltara koji su trebali biti u kripti.[16]

Pobočni oltari su bogato ukrašeni, kako bojama tako i oblicima. Kipovi svetaca su realno oblikovani, boje su žarke i postojane. Nema vidljivih oštećenja niti izbljeđivanja boje.

4.3. Orgulje

Orgulje u đakovačkoj katedrali predstavljaju najveći, najvažniji i najskuplji dio unutarnje opreme u katedrali. Postavljene su na koru iznad ulaza glavnoga broda. Riječ je o najvećem instrumentu takve vrste u crkvama Republike Hrvatske. Sadašnje orgulje potječu iz tridesetih godina 20. stoljeća zato jer su prvotne izgorjele u velikom požaru, 23. lipnja 1933. Orgulje je izradila tvrtka Steinmayer & Sohn iz Oettingena u Bavarskoj (slika 4.)[17]

[16] Isto, str. 254.-258.
[17] Isto, str. 268.-274.

Slika 4. Orgulje u katedralnoj crkvi iz 1936.

Izvor D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 176.

4.4. Liturgijski predmeti

Stara đakovačka katedrala imala je vrlo očuvane liturgijske predmete kao što su kaleži, križevi, svijećnjaci i drugo. No Strossmayer je smatrao kako ti stari liturgijski predmeti nisu prikladni za novu katedralnu crkvu. Najveći dio posla u izradi novih liturgijskih predmeta imala je tvrtka Brix & Anders.[18]

[18] Isto, str. 296.

5. ZIDNE FRESKE

Smatra se kako je zidno slikarstvo najbolje obrađeni i izrađeni dio katedrale te predstavlja najveću galeriju fresaka 19. stoljeća na području Hrvatske. Josip Juraj Strossmayer je od samih početaka gradnje katedrale pomno razmišljao o njezinom oslikavanju. Želio je bogat i kompleksan opus fresaka. Zbog toga je katedrala morala imati velike zidne plohe te su apsidalni dijelovi transepta i sama glavna apsida u potpunosti zatvoreni, bez ijednog prozora, zbog njihovog kompletnog oslikavanja. Kada je najveći dio posla bio završen, što se arhitekture tiče, 1872. moglo se pristupiti oslikavanju.

Još je za vrijeme Rösnera izabran glavni slikar, Friedrich Overback, koji je s oduševljenjem pristao izraditi cijeli fresko-program. Nakon što je Overback dobio na uvid projekt katedrale, tek je onda počeo s izradom programa i crteža jer je saznao dimenzije zidnih ploha i njihov raspored. Prema prvom planu predviđene su 44 freske, 3 velike u apsidama, 10 u glavnome brodu, 8 u tamburu kupole, 4 na pandativima i 2 u kapeli. Slike su iz Novoga i Staroga zavjeta. No stvarno stanje pokazuje drugačije rezultate. Katedrala ima 61 fresku i to 10 fresaka s motivima iz Starog zavjeta u glavnom brodu, 12 fresaka s motivima iz Novog zavjeta na pravokutnim poljima u svetišnom dijelu katedrale, 6 fresaka sa scenama iz života Svetog Petra, 3 freske u konhama, 1 veliku fresku u glavnoj apsidi, 7 fresaka s prikazom sakramenata, 10 fresaka s prikazom apostola, 4 freske s evanđelistima i 8 fresaka u tamburu kupole.

Tijekom izrade fresko-programa, Overback je 1869. preminuo. Biskup je bio svjestan te činjenice s obzirom na to da je Overback bio dosta star, imao je 80 godina. Slikar je uspio izraditi samo 37 fresaka. Tijekom izrade, biskup je vrlo rano počeo tražiti dostojna slikara koji bi mogao dovršiti taj posao. Na kraju se Strossmayer odlučio za oca i sina, Aleksandera Maximilliana i Ludovica Seitza.

5.1. Zanimljivosti o freskama

U fresci *Mojsije prima ploče zakona*, možemo vidjeti Alexandera Maximilliana Seitza kako među narodom pleše s defom.

Na fresci *Lječitba svakojakih bolnih* (slika 5.), Alexander Maximillian Seitz je prikazao sebe i svoga sina Ludovica Seizta na prozoru kule.

Slika 5. Lječitba svakojakih bolnih

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 328.

Ludovico Seitz je na fresci *Susret Marije i Elizabete* (slika 6.) prikazao svoje sestre, crnku Helenu i plavušu Franceschinu, kao Elizabetine pratnje, svoju ženu s dvojicom sinova.

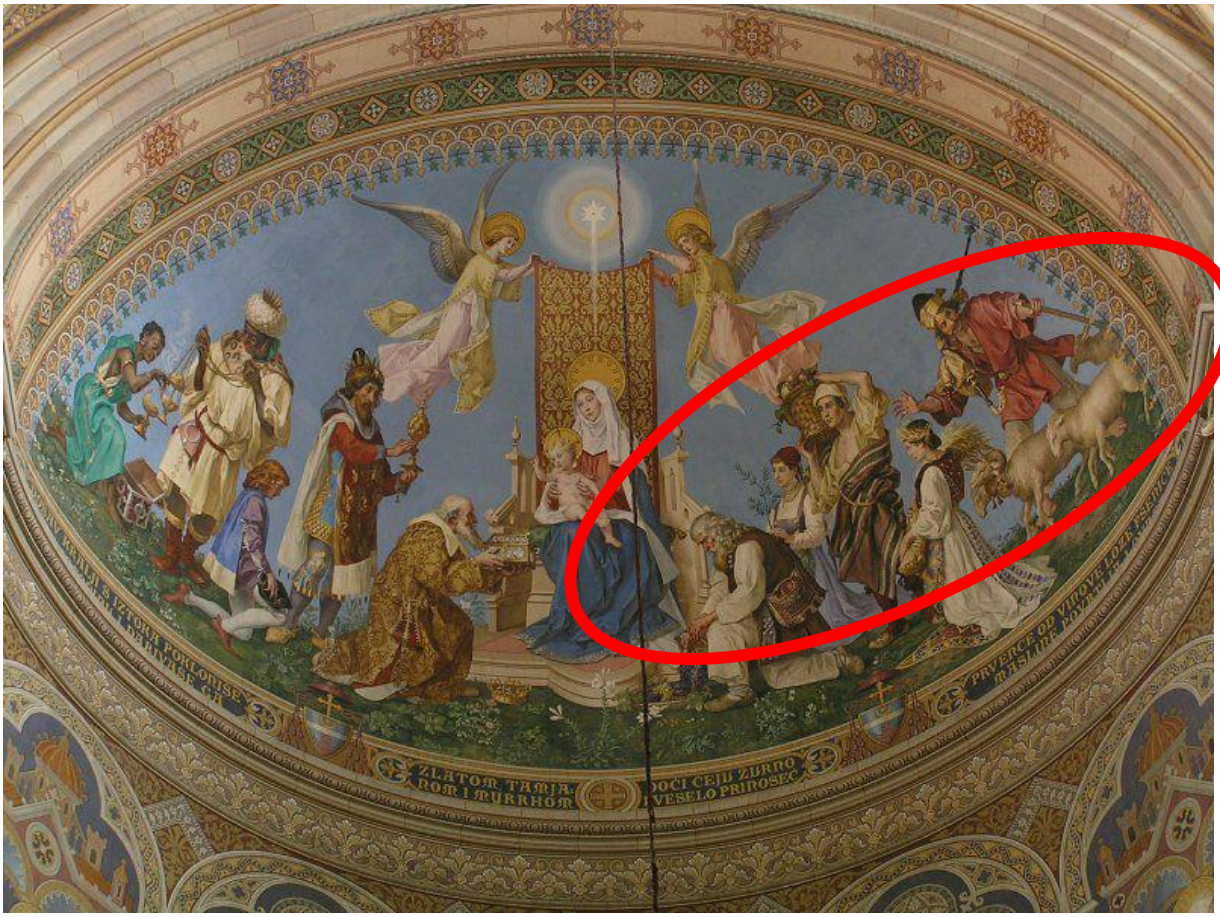

Slika 6. Susret Marije i Elizabete

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 324.

U fresci *Poklonstvo kraljeva i pastira* (slika 7.), Ludovico Seitz je prikazao Hrvata, Dalmatinku, Bugarina, Slavonku i Srbina. Taj prizor predstavlja težnju ujedinjenja južnih Slavena. Smatra se kako je Strossmayer poslao uzorke nošnji Ludovicu Seitzu koji je to spretno prenio na fresku s ciljem da se to što više može uočiti. Slavonka nosi nošnju iz okolice Đakova te snop žita (etnološka analiza je pokazala kako je to uistinu nošnja iz okolice Đakova zbog vezenka, po načinu češljanja i po pregači). Nošnja Hrvata također je autentična te Hrvat nosi grožđe. Dalmatinska nošnja je slobodnije interpretirana (zbog crvenkape možemo zaključiti da se zapravo radi o dalmatinskoj nošnji) te Dalmatinka nosi maslinovu grančicu. Nošnje Bugarina i Srbina su zaista slobodna interpretacija Ludovica Seitza, plodovi koje nosi Bugarin su povrće, dok Srbin ima ovce. Svi ti plodovi koji se pridonose mogu se simbolički tumačiti. Grožđe od kojega se pravi vino predstavlja Kristovu krv, od žita se pravi kruh, što aludira na hostije, maslinova se grančica bacala pred Krista pri ulasku u Jeruzalem, povrće predstavlja plodove koje se jelo u Hrvatskoj, u to vrijeme uzgojeno

od strane bugarsko-makedonskih imigranata, a ovce predstavljaju jaganjca, odnosno žrtvu Isusu Kristu.[19]

Slika 7. Poklonstvo kraljeva i pastira

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 358.-359

Realizatori fresaka, otac i sin Seitz, obogatili su freske dodavši nešto neuobičajeno, nešto što slici ne pripada. Na taj su način dodatno utvrdili svoju zaslužnost za izradu istih. Isto tako, u kupoli arapskim pismom piše: "Nije važno kako nazivaš svoga Boga, ne čini zlo.". Tom porukom odaje se vjerska tolerancija, ali i sami smisao života čovjeka, jer naposljetku svaki je čovjek od krvi i mesa, i pouzda se u nešto više od samoga njega, i nije bitno jesu li oni identičnoga imena, važno je živjeti u zajedništvu.

[19] Isto, str. 301.-368.

5.2. Majolika na pročelju

Katedrala je bogata kako unutarnjim slikarijama tako i onim vanjskim. Kao i sve do sada vezano uz promjene na katedrali, tako je i zabat prolazio isto. Na pročelju se u zabatu nalazi mozaik od majolike (slika 8.), keramika od prozirne žućkaste cakline. Rješenje su nudili mnogi, kao što su Nikola Voršak, Nicolò Consoni i drugi. U lipnju 1869. Consoni je dovršio nacrte za mozaik te ih je poslao u Đakovo. No smrću Rösnera, Schmidt mijenja njegov nacrt za zabat. Izbacio je prozor koji je trebao biti u sredini te je umjesto niša završenih polulukovima uveo jednostavnije plitke polukružne niše. Na kraju je cijeli postupak nanošenja majolika izveo Ludovico Seitz. U središnjem luku nalazi se Krist, kojemu su s lijeve i desne strane nalaze Sveti Ilija i Sveti Dimitrije, koji predaje ključeve Svetom Petru s desne strane, dok je na lijevoj strani prikazana Bogorodica Marija. U nišama se nalaze prikazanja osam blaženstava, dok je u gornjoj niši prikazan božanski Jeruzalem. Izrada majolika trajala je od 1882. do 1892.[20]

Slika 8. Majolika na pročelju đakovačke katedrale

Izvor: D. Damjanović, Đakovačka katedrala, Zagreb 2009., str. 377.

[20] Isto, str. 376.-379

6. SLUŽNE OSOBE ZA DANAŠNJI IZGLED KATEDRALE

Mnoge su osobe imale razne ideje za izgled đakovačke katedrale. Teško je i nabrojiti sva imena, ali najzaslužniji su svakako biskup Strossmayer, arhitekti Rösner, Von Schmidt, Bollé te slikari Overbeck, Alexander Maximilian i Lodovico Seitz.

6.1. Josip Juraj Strossmayer

Josip Juraj Strossmayer jedan je od najpoznatijih Hrvata u svijetu, biskup bosanski i srijemski s rezidencijom u Đakovu, erudit i teolog, političar i neustrašivi narodni tribun, inicijator i pokrovitelj najznačajnijih nacionalnih kulturno-prosvjetnih i znanstvenih projekata u modernoj hrvatskoj povijesti. Rodio se 4. veljače 1815. u Osijeku, gdje završava osnovnu i srednju školu. Zatim je boravio u đakovačkom sjemeništu i na Sveučilištu u Pešti, gdje stječe naslov doktora filozofije. Kao biskup s rezidencijom u Đakovu imenovan je 18. studenog 1849. U svojem životu bavio se mnogim stvarima, nosio brojne titule, a njegov životni tijek završava 8. travnja 1905. u Đakovu, sjedištu dijeceze kojoj je na čelu bio punih 55 godina.[21]

Svojim radom, predanošću i ambicijama ostvario je ono što mnogim njegovim prethodnicima nije pošlo za rukom. Realizirao je izgradnju nove katedralne crkve, pratio svaku fazu izgradnje. Isto tako, zaslužan je za pomni odabir izvođača radova, od arhitekata do slikara.

6.2. Karl Rösner

Karl Rösner bečki je arhitekt, a rodio se 19. lipnja 1804. Studirao je arhitekturu u Beču i projektirao je brojne sakralne građevine po Habsburškoj Monarhiji, u Beču, Pragu, ali i u Hrvatskoj. Osim što je autor projekta po kojemu je započelo izvođenje đakovačke katedrale, projektirao je i nadogradnju dvorca knezova Odescalchi u Iloku. Umro je 13. lipnja 1869. u Steyru.[22]

[21] M. Ćurić, *Đakovo, romansirani gradopis*, Đakovo 2008., str. 118.
[22] D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, nav. dj., str. 70.-82.

Rösner je tijekom angažmana na projektu katedrale u Đakovu izradio čak 4 projekta. U projektima ne naglašavao njezinu veličinu, upotrebom transepta omogućea je realizacija tlocrta u obliku latiskoga križa. Arhitekt je pazio na svaki pojedini detalj. Nažalost, njegova su prva 2 projekta odbijena, što zbog nedostatka novaca, dimenzija i konfiguracije tla. Treći po redu projekt je zaživio, no zašto je došlo do izrade četvrtoga projekta, nepoznata je informacija. Rösner nije doživio završetak projekta. Tragično je što nije uspio vidjeti svojih ruku djelo.

6.3. Friedrich von Schmidt

Friedrich von Schmidt rodio se 22. listopada 1825., a umro je 23. siječnja 1891. u Beču. On je poznati arhitekt historicizma na području srednje Europe, a osobito je zaslužan za širenje neogotike. Najpoznatija njegova djela su crkva sv. Lazara u Beču, zgrada bečke klasične gimnazije, Rathaus u Beču i dr. U Hrvatsku dolazi 1870. na poziv biskupa Josipa Juraja Strossmayera da dovrši đakovačku katedralu neogotičkim stilom. Osim toga, restaurirao je župnu crkvu sv. Marka na Gradecu, izradio je projekte za palaču Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Marijin zdenac na Kaptolu te projekt restauracije zagrebačke katedrale.[23]

Schmidt je došao na gradilište smrću tadašnjeg glavnoga arhitekta Rösnera. Bilo je za očekivati da će novi arhitekt unijeti preinake koje će postati njegov vlastoručni potpis na projektu. Izmijenivši projekt, Schmidt je postigao savršenu simetriju, zadivljujuće pročelje.

6.4. Hermann Bollé

Herman Bollé je arhitekt koji se rodio 1845. u Kölnu. Studij arhitekture završio je na bečkoj Akademiji. Radio je u atelijeru već ranije spomenutog Friedricha von Schmidta. U Zagreb se preselio 1879., gdje započinje bogatu arhitektonsku i pedagošku djelatnost. Njegova najznačajnija djela u Hrvatskoj su Muzej za umjetnost

[23] http://proleksis.lzmk.hr/45175/ (18. rujna 2017.)

i obrt, arkade na Mirogoju, hodočasnički kompleks u Mariji Bistrici, Nadbiskupski dvor te više kaptolskih kurija u Zagrebu. Umro je 17. travnja 1926. u Zagrebu.[24]

6.5. Johann Friedrich Overbeck

Johann Friedrich Overbeck bio je njemački slikar, rodio se 3. lipnja 1789., a umro je u Rimu, 12. studenog 1869. Jedan je od osnivača udruženja Lukasbund koje je za cilj imalo obnovu umjetnosti na temeljima vjerskog zanosa i iskrenosti ranokršćanstva. Najbolji njegov rad iz tog razdoblja je freska Stigme sv. Franje u kapeli Porziuncola u Assisiju koju je naslikao 1829. Biskup Josip Juraj Strossmayer angažirao ga je da napravi freske u đakovačkoj katedrali, ali on je uspio nacrtati samo skice, pa su drugi slikari oslikali katedralu upravo po tim skicama.

6.6. Alexander Maximilian Seitz i Lodovico Seitz

Njemački slikar Alexander Maximilian Seitz rodio se je u Münchenu 1811., a umro je u Rimu, 15. prosinca 1888. Kao sljedbenik nazarenaca radio je freske i oltarne slike u Rimu. Po narudžbi biskupa Josipa Jurja Strossmayera izveo je kartone i po njima 13 fresaka u katedrali u Đakovu . [25]

Njegov sin Lodovico Seitz rodio se u Rimu 1. srpnja 1844. Također je bio slikar i sljedbenik nazarenaca. On je u đakovačkoj katedrali napravio 20 fresaka te nekoliko fresaka u isusovačkoj crkvi u Sarajevu. Umro je u Albanu, 11. rujna 1908.[26]

Otac i sin izvršili su oslikavanje unutrašnjosti katedrale. Sin Lodovico realizirao je nešto više fresaka, njih 20 dok je otac 13. U svaku su fresku umetnuli nešto iz vlastitoga života, primjerice ženu, sestre, djecu ili sebe. Tim su činom dodatno utvrdili autorski rad, ali isto tako su učinili freske bogatijim i jedinstvenim.

[24] http://www.kgz.hr/default.aspx?id=10306 (18. rujna 2017.)
[25] http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55201 (18. rujna 2017.)
[26] http://www.treccani.it/enciclopedia/ludovico-seitz/ 18. rujna 2017.)

7. KRITIČKI OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

Literatura navodi da je katedrala u Đakovu u neoromaničkom ili klasicističkom stilu. Na temelju istraženoga, analiziranoga i sintetiziranoga, sobno se ne slažem s prethodno navedenom izjavim. Smatram da je zbog toga došlo do ograničavanja na samo jedan od ta dva stila jer su na katedrali vidljivi i drugi elementi kao što su visoki i u špičasto oblikovani tornjevi (gotika), velika rozeta na pročelju (renesansa), uporaba kupole (bizantska umjetnost) te raskošno i bogato uređenje katedrale (barok). Zbog toga je stajalište da je katedralna crkva u Đakovu neobizantsko-neoromaničko-neogotičko-neorenesansno-neobarokna sakralna građevina. Iako je stilska karakterizacija dugačka i komplicirana, smatram kako u potpunosti odgovara s obzirom kako ju mnogi nazivaju čudovištem arhitekture. Također takvu izjavu zasnivam na eklektici, jer kako je navedeno prisutni su mnogi elementi iz različitih stilova gradnje. Kombiniranjem istih, nije narušen izgled, štoviše postignuta je jedinstvena ljepota i simetrija.

Katedrala u Đakovu iznimno je dobro očuvana uzevši u obzir povijesne činjenice, odnosno rat koji se odvijao u neposrednoj blizini. Bilo je mnogo pokušaja bombardiranja katedrale, ali srećom svi su pokušaji bili bez uspjeha. Također, katedrala je iznimno uspješna turistička atrakcija koja privlači veliki broj posjetitelja. Katedrala ima neosporivu turističku važnost. Otići u Đakovo i ne posjetiti katedralu isto je kao i posjetiti Pariz i ne vidjeti Eiffelov toranj, posjetiti Pulu i ne vidjeti Arenu i slično.

8. ZAKLJUČAK

Katedrala u Đakovu predstavlja najosmišljeniju sakralnu građevinu hrvatskoga historicizma 19. stoljeća. Ona predstavlja percepciju Josipa Jurja Strossmayera, odnosno njegovo viđenje religijske umjetnosti i njegove tendencije Hrvatskog narodnog preporoda i ujedinjenje južnih Slavena.

Sama gradnja trajala je dugih 16 godina, odnosno od 1866. do 1882. Prije početka gradnje bila su izrađena čak 4 projekta od kojih je zaživio samo jedan i to četvrti po redu. On je bio osnova današnje gradnje, tj. viđenje nove katedralne crkve od strane Karla Rösnera, glavnog arhitekta. Njegovom naglom smrću, mjesto glavnog arhitekta dobiva Friedrich Schmidt koji završava gradnju. Također u gradnji katedralne crkve svoju je ulogu imao i Herman Bollé. Danas možemo vidjeti rezultate rada svakog arhitekta, odnosno njihove pečate na katedrali.

S gotovo potpunim završetkom gradnje nove katedralne crkve započeto je i njezino unutarnje opremanje. Krenuo je proces zidnog oslikavanja, pravljenja oltara, izrada namještaja i liturgijskih predmeta. Naravno, svaki je umjetnik želio biti izabran za takvo uređenje, no tu su čast dobili samo najbolji toga doba. Zidni slikari su bili Johann Friedrich Overbeck, koji nije uspio završiti svoj rad jer je preminuo, te otac i sin Alexander Maximilian i Ludovico Seitz.

Gradnja je bila opsežna, zahtjevna i dugotrajna. Biskup se suočio s mnogim problemima neposredno prije gradnje, od nedostatka novčanih sredstava, nekvalitetnog materijala, nezahvalne konfiguracije tla, smrću arhitekta i slikara do dimenzija katedrale. Problem novčanih sredstava riješio se osnivanje zaklade, a izgradnja je koštala 1 200 000 forinti. Konfiguracija tla se popravila korištenjem hrastovih balvana kao uporište. Iz prethodno navedenoga može se zaključiti kako su sve snage uprte u realizaciju projekta i kako ništa nije moglo spriječiti biskupa u izgradnji.

9. LITERATURA:

Knjige:

Ćurić, Mirko, *Đakovo, romansirani gradopis*, Đakovo 2008.

Damjanović, Dragan, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009.

Gulin, Ante, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli*, Zagreb 2001.

Topić, Marin - Maković, Zvonko, *Slavonija i Baranja*, Osijek 2005.

Internetski izvori:

Friedrich von Schmidt, dostupno na http://proleksis.lzmk.hr/45175/ (18. rujna 2017.)

Herman Bollé, dostupno na http://www.kgz.hr/default.aspx?id=10306 (18. rujna 2017.)

Alexander Maximilian Seitz, dostupno na http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55201 (18. rujna 2017.)

Ludovico Seitz, dostupno na http://www.treccani.it/enciclopedia/ludovico-seitz/ (18. rujna 2017.)

10. POPIS SLIKA

Slika 1. Bočno pročelje katedralne crkve prema prvome projektu 6
Slika 2. Pročelje katedralne crkve prema prvome projektu 6
Slika 3. Začelje katedralne crkve prema prvome projektu 7
Slika 4. Orgulje u katedralnoj crkvi iz 1936. 13
Slika 5. Lječitba svakojakih bolnih 15
Slika 6. Susret Marije i Elizabete 16
Slika 7. Poklonstvo kraljeva i pastira 17
Slika 8. Majolika na pročelju đakovačke katedrale 18

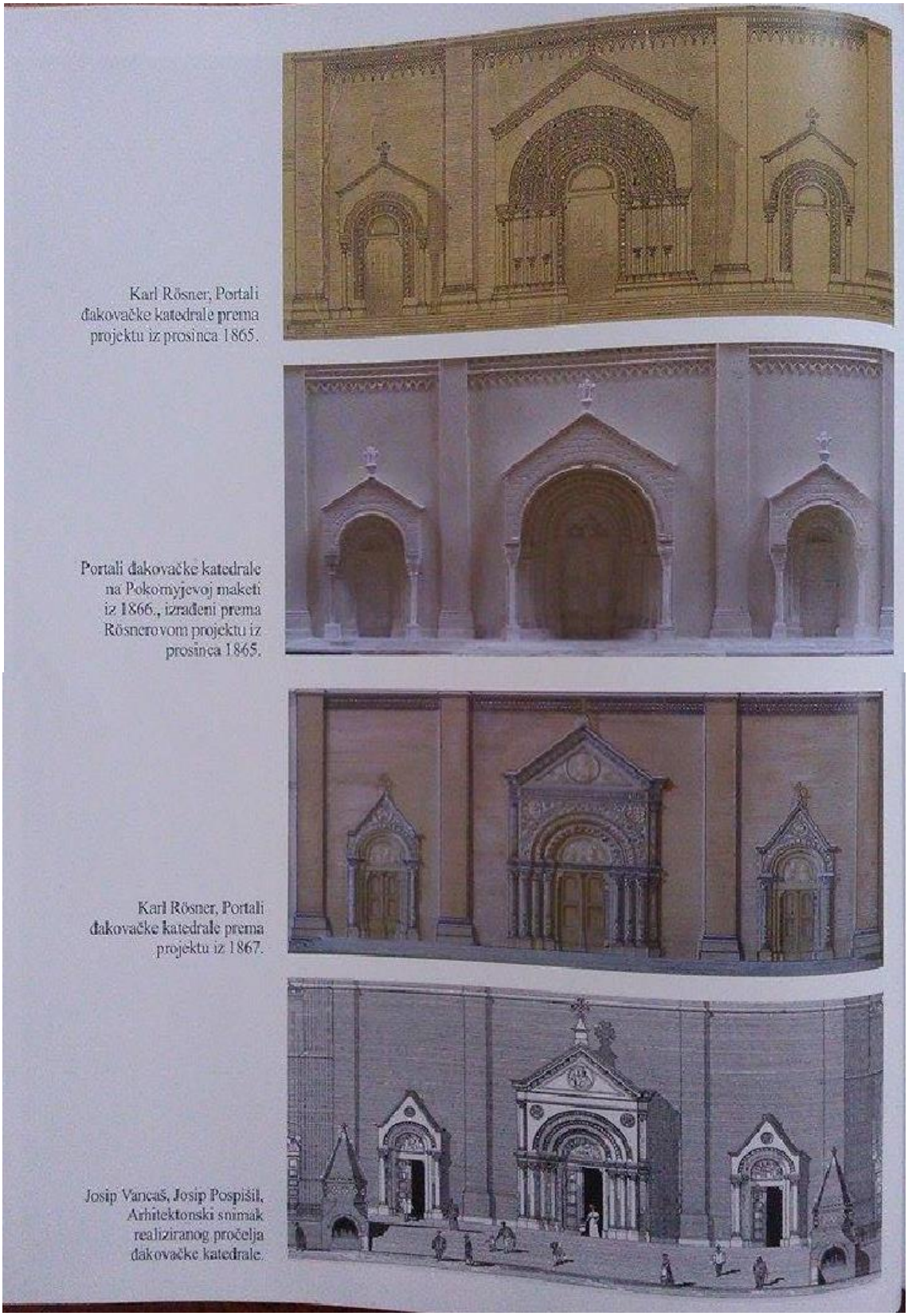
11. PRILOZI

Prilog 1. Tablica prikaza vremenske izgradnje katedrale u Đakovu

<table>
<tr><th>Godina</th><th>Bauleiter (glavni voditelj gradnje i projektant</th><th>Baumeister (glavni nadziratelj izvedbe cjelokupne gradnje)</th><th>Bauzeichner (glavni razrađivač detaljnih projekata)</th><th>Glavni palir (neposredni nadzornik radova)</th></tr>
<tr><td>1866.</td><td rowspan="4">Karl Rosner</td><td>Karl Klaussner (travanj-listopad 1866.)</td><td>Rudolf Schwenberger (listopad 1866.-studeni 1870.)</td><td rowspan="5">Josef Fett</td></tr>
<tr><td>1867.</td><td>Rudolf Schwenberger (listopad 1866.-travanj 1868.)</td><td rowspan="2">Heinrich Missong (listopad 1866.-studeni 1868)</td></tr>
<tr><td>1868.</td><td>Ludwig Krausz (travanj-studeni 1868.)</td></tr>
<tr><td>1869.</td><td rowspan="2">Josef Kopf (studeni 1868.-kraj 1870.)</td><td rowspan="2">Georg Kopf (studeni 1868.-kraj 1870.</td></tr>
<tr><td>1870.</td><td rowspan="15">Friedrich Schmidt</td></tr>
<tr><td>1871.</td><td colspan="2" rowspan="3">Karl Laužil</td><td rowspan="3">Josef Perstinger</td></tr>
<tr><td>1872.</td></tr>
<tr><td>1873.</td></tr>
<tr><td>1874.</td><td colspan="2" rowspan="2"></td><td rowspan="15"></td></tr>
<tr><td>1875.</td></tr>
<tr><td>1876.</td><td colspan="2" rowspan="9">Herman Bolle</td></tr>
<tr><td>1876.</td></tr>
<tr><td>1877.</td></tr>
<tr><td>1878.</td></tr>
<tr><td>1879.</td></tr>
<tr><td>1880.</td></tr>
<tr><td>1881.</td></tr>
<tr><td>1882.</td></tr>
<tr><td>1883.-1885.</td><td>Friedrich Schmidt, Herman Bolle</td><td></td><td>Heinrich Holitzky za Schmidta</td></tr>
</table>

Izvor: Autorska tablica prema D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 415.

Prilog 2. Razvoj portala za đakovačku katedralu

Karl Rösner, Portali đakovačke katedrale prema projektu iz prosinca 1865.

Portali đakovačke katedrale na Pokornyjevoj maketi iz 1866., izrađeni prema Rösnerovom projektu iz prosinca 1865.

Karl Rösner, Portali đakovačke katedrale prema projektu iz 1867.

Josip Vancaš, Josip Pospišil, Arhitektonski snimak realiziranog pročelja đakovačke katedrale.

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 162.

Prilog 3. Glavno pročelje katedralne crkve nakon završetka svih radova

Legenda

Izvedeno prema projektima Karla Rösnera

Izvedeno prema prema projektu Salvatorea Zerija

Izvedeno prema projektima Karla Rösnera uz djelomičnu intervenciju Friedricha Schmidta

Izvedeno prema projektima Friedricha Schmidta

Izvor: D. Damjanović, *Đakovačka katedrala*, Zagreb 2009., str. 198.

12. SAŽETAK

Nakon dolaska Josipa Jurja Strossmayera na čelo Đakovačke biskupije, 1849. počinje izgradnja nove katedralne crkve. Za potrebe izgradnje glavni je arhitekt Karl Rösner izradio 4 projekta, razlike u projektima su bile raspored prostorija i veličina katedrale. Posljednji projekt bio je osnova gradnje. Smrću glavnoga arhitekta, 1869. na scenu dolazi Friedrich Schmidt koji izmjenjuje pročelje i unutrašnjost s ciljem postizanja savršene simetrije. Završetkom glavnih radova arhitekta Schmidta 1882. izgradnju preuzima Herman Bollé koji je i dovršava. Cjelokupni inventar u unutrašnjosti datira iz 19. stoljeća. Katedralu krasi glavni oltar Svetoga Petra, 7 pobočnih oltara, orgulje, liturgijski predmeti i zidne freske. Predviđeno je kako će katedrala imati ukupno 44 freske, ali su slikari Friedrich Overback te otac i sin Aleksander Maximillian i Ludovico Seitz napravili ukupno 61 fresku. Katedrala ne samo da je bogato oslikana iznutra, već je bogato ukrašena i izvana, što potvrđuje majolika na pročelju katedrale. Katedrala se gradila od 1866. do 1882., na njoj su radila tri svjetski poznata arhitekta od kojih je Friedrich Schmidt imao najviše utjecaja s obzirom da je najdulje i radio.

Ključne riječi: Josipa Juraj Strossmayer, Karl Rösner, 4 projekta, Friedrich Schmidt, Herman Bollé, glavni oltar, zidne freske

13. SUMMARY

Upon arrival of Josip Juraj Strossmayer at the forefront of the Đakovo diocese in 1849 there started the construction of a new cathedral. For the construction purposes its main architect Karl Rösner made four projects with differences in the room arrangement and in the size of the cathedral. The last project was the foundation for construction. When the main architect died in 1869, there came Friedrich Schmidt who changed the front and the interior of the cathedral in order to achieve a perfect symmetry. When the main architect Schmidt finished major work in 1882, the construction was continued and finished by Herman Bollé. The entire furniture and fittings date from the 19th century. The cathedral is adorned by the main altar which is devoted to Saint Peter, seven collateral altars, a keyboard instrument called organ, liturgical items and wall frescoes. There were planned forty-four wall frescoes, but the painters Friedrich Overback, Aleksander Maximilian and Ludovic Seitz, who were a father and a son, painted in total sixty-six wall frescoes. The cathedral is not only richly decorated inside, but it is also richly decorated outside what is confirmed by majolica on the front side of the cathedral. The cathedral was being built from 1866 to 1882 and three worldwide famous architects worked on its construction among whom Friedrich Schmidt had the greatest influence as he worked longest on it.

Key words: Josipa Juraja Strossmayera, Karl Rösner, four projects, Friedrich Schmidt, Herman Bollé, main altar, wall frescoes

Sažetak pregledala: Gordana Dir, prof. engleskog jezika i književnosti i francuskog jezika